

Шевцова Юлія Миколаївна

*кандидат наук з державного управління,
завідувачка відділу науково методичного
та кадрового забезпечення роботи з молоддю*

Науково-дослідницького центру

«Інститут сімейної та молодіжної політики ім. О. Яременка»

Навчально-наукового інституту

молодіжної та сімейної політики і соціальної роботи

Український державний університет ім. М. Драгоманова

Shevtsova Yuliia

Candidate of Science in Public Administration,

Head of the Department of scientific and personnel support of youth policy of the

NDC «Institute of Family and Youth Policy named after Oleksandr Yaremenko»

Ukrainian State Dragomanov University

**НОВА ПАРАДИГМА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В КОНТЕКСТІ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
A NEW PARADIGM OF YOUTH WORK IN THE CONTEXT OF
DECENTRALISATION AND EUROPEAN INTEGRATION**

***Анотація.** Стаття присвячена питанням якості сфери молодіжної політики в Україні, підходу до її впровадження та оцінювання в контексті децентралізації та з урахуванням міжнародних рекомендацій. Проаналізовано інституційну спроможність молодіжної сфери України відповідати сучасним суспільним викликам та меті державної молодіжної політики. Ранжовано нормативні кількісні та якісні показники оцінювання діючих молодіжних програм. Виявлено існування застарілих форм і методів*

ведення молодіжної роботи, заснованих на проведенні заходів, якість та результативність яких неможливо оцінити, оскільки критерії оцінки базуються виключно на кількісних параметрах або на суб'єктивних експертних висновках та не фіксують динаміку стану до і після проведення заходів. Для зміни якості молодіжної роботи запропоновано запровадити механізм стандартизації, заснований на системі надання послуг, що вкладається в концепцію децентралізації та сервісної держави. Для цього необхідно увести в правове поле поняття «молодіжна послуга» як виконання певних дій суб'єктами молодіжної роботи по відношенню до цільових груп молоді/молодих осіб з метою покращення їх якісних характеристик. Доведено, що встановлення базових стандартів якості молодіжних послуг дозволить перейти від стану збільшення рівня охопленості молоді заходами молодіжної роботи до стану задоволення конкретних потреб, який можна буде виміряти і оцінити для внесення необхідних коректив. Сформовано рекомендації щодо впровадження Державного стандарту у сфері надання молодіжних послуг, методики формування базового стандарту якості молодіжних послуг. Отримані результати можуть слугувати науковим підґрунтям для розроблення державних та місцевих стандартів якості молодіжних послуг, що мають позитивно вплинути на стратегії, програми, законодавство, структури та ресурси, що підтримують молодіжну роботу в Україні.

Ключові слова: державні послуги, молодь, молодіжна політика, молодіжна робота, моніторинг і оцінка, стандарти якості.

Summary. The paper presents the results of research into the quality of youth policy in Ukraine, the approach to its understanding, formation and evaluation in the context of decentralization and considering international recommendations. The institutional capacity of the youth sphere of Ukraine to meet modern social challenges and the goals of the state youth policy is analyzed.

The normative quantitative and qualitative indicators of evaluation of active youth programs are ranked. The existence of outdated forms and methods of conducting youth work, based on the conduct of events, the quality and effectiveness of which cannot be assessed, as the evaluation criteria are based solely on quantitative parameters or subjective expert opinions and do not record the dynamics was revealed. In order to change the quality of youth work, it is proposed to introduce a standardization mechanism based on the service delivery system, which is included in the concept of decentralization and the service state. For this, it is necessary to introduce the concept of "youth services" into the legal field as the performance of certain actions by the subjects of youth work in relation to the target groups of youth/young persons in order to improve their quality characteristics. It has been proven that the establishment of basic quality standards of youth services will allow to move from the state of increasing the level of coverage of youth work measures to the state of meeting specific needs, which can be measured and evaluated to make the necessary corrections. Recommendations on the implementation of the State Standard in the field of providing youth services, methods of forming the basic quality standard of youth services have been formed. The obtained results can serve as a scientific basis for the development of state and local quality standards of youth services, which should have a positive impact on strategies, programs, legislation, structures and resources that support youth work in Ukraine.

Key words: *public services, youth, youth policy, youth work, monitoring and evaluation, quality standards.*

Постановка проблеми. У перші три десятиліття незалежності молодіжна політика України рухалась у напрямку централізації управління і діяльності. На сьогодні країна перебуває в стадії децентралізації влади, що створює потребу в реорганізації та впорядкуванні відносин у сфері молоді, де констатуємо системну зміну ландшафту, а саме:

– децентралізація вже сприяла залученню молоді до процесів прийняття рішень, однак вплинула на розосередженість молодіжних ресурсів;

– з початком збройної агресії багато молодих людей виїхали з країни, але більшість з них планують повернутися [1, с. 72], що породжує проблему їх ресоціалізації; з іншого боку, навантаження на ту молодь, що залишилася, як соціальний страт, що акумулює майже 10 млн. осіб [2], серйозно збільшується;

– молоді люди не мають такі ж можливості успішно справлятися з проблемами та конкуренцією, як інші цільові групи, при цьому молоді люди, які не вчаться, не працюють і не набувають професійних навичок (покоління NEET), заглиблюються у соціальне відторгнення, що в майбутньому може призвести до проблем з їх становленням як повноцінних членів суспільства;

– прагнення України до Європейського Союзу детермінує наближення стандартів молодіжної політики до європейських, що передбачає стеження за впливом та ефективністю політики, яку країна реалізує, готовність до її удосконалення/відмови, якщо вона виявляється частково або повністю неефективною.

Виникає питання, чи забезпечена на сьогодні сфера молодіжної політики належними механізмами реагування на поточні виклики, та чи застосовуються ефективні методи впливу на зміну якісних характеристик молоді в напрямку реалізації свого інтелектуального, творчого та соціального потенціалу?

Але проблема полягає у тому, що молодіжна політика багатоаспектна і присутня практично в усіх сферах суспільного життя, тому виміряти її справжній соціальний результат складно. Потрібно зазначити, що не існує єдиного підходу до системи оцінки якості молодіжної політики і в країнах ЄС. Міжнародні молодіжні ініціативи не містять критеріїв оцінки прогресу

у досягненні тих цілей, що відображені у них, проте вказують на обов'язковість чітких механізмів реагування на запити молоді, наявність індикаторів ефективності, системи досліджень та моніторингу, пропонують інструменти самостійної оцінки молодіжної політики [3].

У зв'язку з цим наукового опрацювання потребує питання аналізу механізмів впливу молодіжної політики на соціальний розвиток молоді в сучасних умовах з метою формулювання контрольних відміток якості у сфері молодіжної роботи, а також розроблення рекомендацій щодо алгоритму впровадження, що становить мету цієї статті.

Метод дослідження – аналіз нормативно-правових актів та відомчої документації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підґрунтям для нашої статті стали дослідження, що проведені фахівцями НДЦ «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка» (далі – НДЦ «ІСМП») стосовно різних аспектів моніторингу і оцінки молодіжної політики в Україні, зокрема встановлення національних показників становища молоді, пріоритету зовнішніх оцінок ефективності молодіжних програм і заходів [4; 5; 6]. Однак ці дослідження вимагають більш розгорнутих пропозицій щодо встановлення вимірюваних і досяжних показників якості молодіжної політики, удосконалення механізмів впливу на молодіжне середовище.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до предмету дослідження з шести напрямів діяльності щодо залучення молоді та розвитку молодіжної політики за стандартами Ради Європи [3] (участь, інформація, інклюзія, доступ до прав, молодіжна робота та мобільність) оберемо напрям «молодіжна робота». Основні проблеми, які можуть виникнути при аналізі впливовості молодіжної роботи – це наявність показників, що допоможуть оцінити прогрес у напрямку забезпечення загальної мети молодіжної політики – створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності,

забезпечення активної участі молоді в суспільному житті [7], а також вплив витрат на результати.

Що вже зроблено. Зауважимо, що процеси євроінтеграції і децентралізації в сфері молодіжної політики в Україні тривають, впроваджуються відповідні стратегії, практики, системи та ресурси, що підтримують молодіжну роботу, ініціюються нові підходи для розвитку молоді, споріднені з міжнародними молодіжними стратегіями. Зокрема значно оновлено термінологію молодіжного законодавства, де молодіжна політика визначена як окремий напрям державної політики; основним механізмом реалізації визначена молодіжна робота, інструментом – молодіжні програми і структури, основним ресурсом – спеціалісти по роботі з молоддю (молодіжні працівники). В правовому полі офіційно закріплено термін «молодіжна робота», під яким розуміють діяльність, спрямовану на залучення молоді до суспільного життя, що здійснюється молоддю, разом з молоддю або в інтересах молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень. Джерело: узагальнено на підставі [7; 8].

Оцінювання молодіжної роботи правомірно здійснювати на підставі показників загальноукраїнських, регіональних та місцевих цільових соціальних молодіжних програм, а також інституцій молодіжної сфери.

Заходи молодіжних програм за змістом поділені на освітньо-виховні, культурологічні, інформаційно-просвітницькі, експертно-аналітичні. Пріоритетними формами проведення заходів держава вважає семінари, тренінги, круглі столи, конференції, форуми, конкурси, фестивалі, ігри, наметові табори, походи, вишколи, дебати, інші акції. У якості нормативів для проведення заходів визначені календарний план, кошторис витрат, положення про захід, натуральні норми харчування, що застосовуються під час проведення заходів. Після проведення заходу організатори складають творчий (!?) та фінансовий звіти. Це і є офіційним результатом.

Молодіжні програми певним чином оцінюються в ході та за

підсумками виконання. Відповідно до вимог програмно-цільового методу результативні показники молодіжних заходів поділяються на показники затрат: кількість заходів, кількість закладів по роботі з молоддю, кількість штатних працівників цих закладів, кількість громадських організацій та реалізованих ними проєктів; показники продукту: кількість проведених заходів (реалізованих проєктів) та кількість учасників цих заходів (проєктів); показники ефективності: витрати на проведення одного заходу та забезпечення участі в заході одного учасника, середньомісячна заробітна плата працівників закладів по роботі з молоддю; показники якості: відсоток молоді, охопленої заходами та роботою закладу по роботі з молоддю від загальної кількості молоді. Джерело: систематизовано на основі [7; 9; 10; 11].

Інституційно реалізація молодіжної політики на центральному рівні покладена на Міністерство молоді та спорту України, на регіональному та місцевому рівнях – на структурні підрозділи з питань молоді у складі місцевих адміністрацій або ОТГ, які діють самостійно або у колаборації з іншими підрозділами (спорту, освіти, культури), осередки по роботі з молоддю та громадські організації, які реалізують молодіжні проєкти.

Вектор інституційних структур та ресурсів, що підтримують молодіжну роботу, суттєво зміщується в сторону молодіжних центрів. Їх діяльність певним чином стандартизована, встановлені орієнтири для запровадження механізму оцінки повноти, якості та ефективності проведеної роботи. Задекларовано координацію з іншими секторами та відповідними політиками, які є важливими для молоді. Розроблено пілотний стандарт діяльності молодіжних центрів, затверджено Національний знак якості та критерії якості для молодіжних центрів, що мають ґрунтуватися на основних напрямках державної політики в молодіжній сфері. Джерело: узагальнено на підставі [12; 13; 14].

Із здобутків відзначимо, що робота з молоддю вже оформлена як вид професійної діяльності і внесена до Кваліфікаційного довідника посад

керівників і службовців. Затверджений професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» [15]. Основна мета професійної діяльності молодіжного працівника споріднена загальній меті молодіжної політики. Молодіжний працівник може працювати в громадських, релігійних і благодійних об'єднаннях, молодіжних центрах, на підприємствах, в установах та організаціях, в місцевих владних структурах. Стандарт діяльності молодіжного працівника втілює сучасний підхід до розвитку професії, містить вимоги до професійних компетентностей, вимоги до освіти, кваліфікації та професійного розвитку, перелік трудових функцій та їх опис. Визнання нової професії є значним кроком у напрямку посилення результативності і якості молодіжної роботи.

З 2017 року започатковано конкурс кращих практик молодіжної роботи в Україні, що дозволяє досягти подальшого прогресу [16].

Що не так. Проведений брифаналіз виявив, що певне визначення показників якості молодіжної роботи розпочато. Однак внутрішня система побудови показників результативності молодіжної роботи залишається застарілою, дещо видозміненою з часів формування молодіжної політики в Україні кінця 90-х – початку 2000-х років.

Показники, що використовуються для оцінки ефективності програми, хоча і відрізняються за назвами, по суті засновані на підрахунку кількості проведених заходів, порівнянні запланованих і фактичних витрат та охопленні учасників в динаміці: скільки коштів виділили – скільки витратили, скільки учасників планувалося залучити – скільки залучено у підсумку. Багаторічний досвід практики молодіжної роботи свідчить, що вимірювані параметри визначаються лише в тій частині, яка є обов'язковою (переважно це нормативи діяльності молодіжних центрів та клубів або натуральні норми харчування). Далі здійснюється лише нагляд за наміченими заходами. Ніхто не аналізує, наскільки заплановані заходи є обґрунтованими, такими, що відповідають актуальним потребам молоді,

ефективними в плані вкладення бюджетних коштів. Наприклад, динаміка щодо зростання кількості заходів для безробітної молоді ще не говорить про їх якість, а закладений принцип збільшення коштів на цей напрям може говорити про зворотне – збільшення кількості молоді, які не працює.

Тому і переважають, як і раніше, неконкретні і розрізнені заходи, розмита мета, довільний набір учасників (усі бажаючи), невизначені результати, розпорочені ресурси. Впливовість і доцільність виконання програмних дій для зміни стану молодого індивіда не оцінюється, оскільки такі показники не задані та не вимірюються. На наш погляд, платника податків не цікавить, скільки і яких було проведено заходів. Його цікавить, скільки його коштів було витрачено, і як це вплинуло на вирішення конкретної проблеми. Але механізми, що забезпечують досягнення цих показників, відсутні. Тому діяльність у сфері молоді і надалі будується за принципом охоплення молоді точеними заходами, не відіграючи суттєвої ролі у процесі соціального розвитку молоді. Відповідно, бюджети перетворюються в механізми, які фінансують потреби з утримання мережі бюджетних установ та заробітної плати фахівців.

Погодимся із О. Софієм [17] відносно того, що інші відомства також не приділяють належної уваги питанням молоді, не здійснюють послідовної та сталої координації своїх заходів для внесення молодіжних питань до змісту своєї діяльності. Тому існує ризик, що проблеми певних цільових груп можуть лишатися поза увагою, а ресурси – розподілятися неефективно.

Відповідно до європейських стандартів фахівцями НДЦ «ІСМП» було запропоновано інноваційну методіку залучення до процесу зовнішнього моніторингу й оцінювання самої молоді, розроблено інструментарій [4, с. 78-79]. Методика передбачає оцінювання учасниками молодіжних програм/заходів на підставі попереднього аналізу становища цільових груп молоді, моніторингового візиту, опитування учасників, складання

підсумкового звіту. Але виникає питання, що у цьому випадку оцінюється – якість проведеного заходу чи якісні зрушення у його результаті?

Куди рухатися далі. Сервісна концепція державного управління як мережевої організації з дією ринково-орієнтованих механізмів надання послуг, орієнтованих на потреби і побажання громадян, на результат, а не на наміри, передбачає спрямованість політик і процедур на формування сучасних інституцій з надання державних послуг. Відповідно, молодіжна політика, як напрям державної політики, має перетворитися у *систему послуг*, що управляється за правилами проєктного менеджменту та ґрунтується на показниках вимірювання якості та результативності.

У загальному розумінні поняття «якість» може бути розглянуто як внутрішня визначеність предмета, яка становить специфіку, що відрізняє його від усіх інших; ступінь придатності чого-небудь для його використання за призначенням; здатність задовольняти замовників, здійснювати вплив на відповідні зацікавлені сторони [18, Т. 11, с. 638; 19, с. 2]. Тобто, як бачимо, головних ознак якості дві: відмінність станів та задоволення потреб.

Зрозуміло, що захід як база для зміни стану або досягнення результату не може використовуватися. Аби створити умови для формування якісного молодіжного ресурсу суспільства необхідно відмовитися від підходу до молодіжної політики як до системи заходів і сконцентруватися на виробленні конкурентного середовища для надання *послуг* молоді, що мають базуватися на затверджених стандартах якості і результативності.

З метою уникнення занурення у площину наукової дискусії щодо розуміння та співвідношення поняття «послуга»: державна», «публічна», «адміністративна», «соціальна» або «муніципальна», погодимся із фахівцями НДЦ «ІСМП», якими використано термін «послуги у рамках молодіжної роботи» [6, с. 25]. До них віднесені і загальні послуги, які отримує молодь в процесі соціального становлення, і послуги для молоді, що надаються профільними закладами, і спеціалізовані послуги для

цільових груп молоді, які реалізуються молодіжними центрами і клубами, включаючи молодіжних працівників. Цей комплекс послуг на сьогодні має істотний вплив на життя молодих людей, тому можемо від нього відштовхуватися і виокремити поняття «молодіжна послуга» як виконання певних дій суб'єктами молодіжної роботи (надавачі послуг) по відношенню до цільових груп молоді/молодих осіб (отримувачі послуги) з метою покращення їх якісних характеристик: освітніх, трудових, культурних, громадських тощо.

У цьому зв'язку варто говорити про необхідність норматизації або стандартування молодіжної політики. Суб'єкт погоджує свою дію і її мотивацію з зафіксованою в документі ціллю шляхом встановлення політик і процедур. Процедури і політики – це і є стандарти.

Термін «стандарт» означає єдину типову форму організації, проведення, здійснення чого-небудь [18, Т.9, с. 644]. Стандарти є втіленням у концентрованому вигляді уявлень про місце, роль і завдання певного виду діяльності держави, способи і порядок вирішення завдань, що стоять перед сферою. Стандарти в свою чергу є підґрунтям і підставою для встановлення відповідальності. Отже, механізми реалізації молодіжної політики як системи управління якістю, мають нормативно визначати результати молодіжної роботи, акумульовані в послугах, які додадуть цінність через задоволення потреб споживача і очікувань замовників й інших зацікавлених сторін.

Як має бути. У молодіжному законодавстві має бути затверджений державний стандарт у сфері надання молодіжних послуг, складові якого схематично зображені в Таблиці 1.

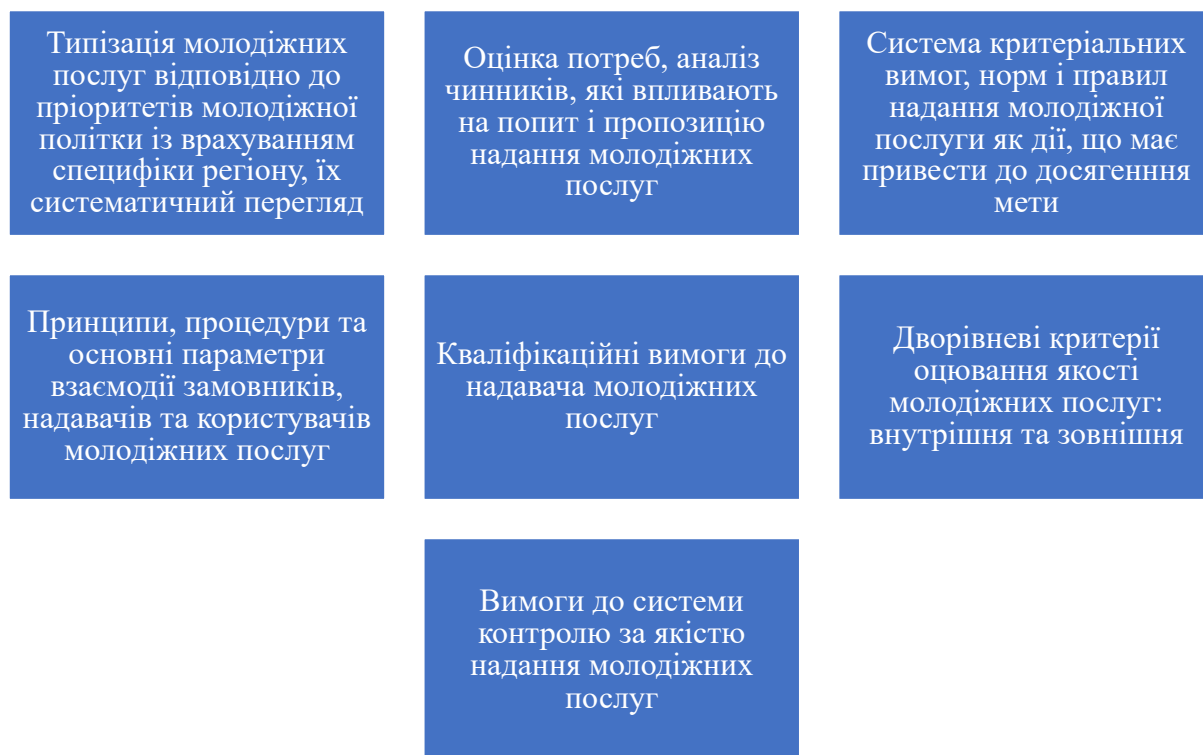
Примірний Державний стандарт у сфері надання молодіжних послуг

Джерело: розробка автора

Але формальне затвердження стандарту надання молодіжних послуг як документа не має сенсу без внутрішньої трансформації змісту самих молодіжних послуг, методології їх ранжування, моніторингу та оцінки. Показники ефективності мають відповідати завданням цільової молодіжної програми, а завдання такої програми мають бути сформульовані відповідно до соціальних проблем молоді певного регіону; за кожним показником має проглядатися чітка ціль, предмет якої – молодіжна проблема, молодіжна потреба чи суспільне благо, а також результат – зміна базового стану.

Алгоритм стандартування молодіжних послуг

Джерело: розробка автора

Надання молодіжних послуг має включатися до критеріїв оцінки ефективності діяльності центральних та місцевих органів влади. Завданням місцевих влад залишиться встановлення основних вимог до обсягу та результату надання молодіжної послуги, вибір оптимальних надавачів, контроль якості. Діяльність надавача молодіжної послуги буде спрямована на досягнення політики максимізації результату, а оцінка якості молодіжної роботи буде ґрунтуватися не на можливостях і ресурсах місцевих громад, а на їх спроможності досягнути цілей, зафіксованих у стандартах молодіжних послуг. Як наслідок, має змінитися місія молодіжних центрів, які мають стати службами із надання молодіжних послуг. Це дозволить заощадити бюджетні кошти за рахунок ефекту масштабу, акумулювання ресурсів. Відповідно, молодіжні працівники перетворяться із безпосередніх виконавців заходів у кураторів послуг, які здійснюють заходи контролю,

моніторингу і оцінки. Місцеві влади зможуть більш очохо інвестувати в молодіжні центри та наймати на роботу молодіжних працівників, що сприятиме створенню нових робочих місць і дозволить працевлаштувати певну частину молоді, яка має повернутися з закордону.

Ризики та перешкоди. Безперечно, оцінити якість молодіжних послуг теж буде не просто. Показники якості матимуть дві складові: економічну та соціальну. Певним чином вони будуть суперечити одна одній. Економічна складова передбачає швидку вигоду – економічний результат, що досягається при найменших витратах. Її врахування потрібно для того, щоб досягнути об'єктивності розрахунків потреби бюджетів у ресурсах на молодіжну роботу, прозорості та публічності сприйняття з боку населення молодіжних витрат. Натомість соціальний або суспільний результат несе позитивну зміну якості життя окремих осіб, цільової групи або всього суспільства загалом. Часто його важко виміряти, він вимагає великих вкладень і виявляється лише через тривалий проміжок часу. Проте замовникам молодіжних послуг та розпорядникам бюджетів не слід забувати про стратегічні орієнтири та мету державної молодіжної політики – підготувати якісний ресурс суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Молодіжний суспільний страт не є гомогенною та сталою цільовою групою, тому актуальним є вироблення ефективного механізму реагування, акумулюючи інновації.

Певне стандартування молодіжної роботи в Україні розпочато (уведено до офіційного обігу терміни «молодіжна робота», «молодіжний працівник», затверджено професійний стандарт для молодіжних працівників, узагальнюються кращі практики молодіжної роботи). Однак цілісних соціально-економічних показників якості в сфері молодіжної політики України не створено. За відсутності таких критеріїв, моніторинг та оцінка ґрунтуються або на кількісних показниках, або на суб'єктивних

експертних висновках. Відповідно, не працюють механізми ефективного спрямування коштів на молодіжні заходи.

Подолання точкових прогалин не вирішує проблеми гнучкості та адаптивності молодіжної політики відповідно до викликів часу. На часі стоїть завдання розробки контрольних відміток якості у сфері молодіжної роботи на підставі нормування форм втручання у вигляді молодіжних послуг, стандартів якості, конкурентного середовища надавачів послуг, синергії між різними сферами, які стосуються життя молоді.

Молодіжні структури мають перетворюватися з пірамідальних на плоскі з орієнтацією на зв'язок з цільовими групами молоді, ринком праці, офіційним, інформальним і неформальним впливом на молодь.

У підсумку держава має виступати як адресний інвестор, що здійснює цілеспрямований вплив на молодь для забезпечення реалізації її конституційних прав зростання добробуту суспільства.

Нова парадигма спонукає до наукових пошуків щодо методології визначення базових стандартів якості надання молодіжних послуг.

Література

1. Вплив війни на молодь в Україні. «Аналітичний центр Cedos», дослідницька агенція Info Sapiens. 2023. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/28.04_vplyv_viyuny_na_molod_v_ukrayini.pdf (дата звернення: 30.08.2023).
2. Дані державної статистики щодо кількісних показників становища дітей та молоді в Україні. Громадська організація «Інститут молоді». 2022. URL: <https://inmol.org/chyselnist-ditej-ta-molodi-v-ukraini/> (дата звернення: 30.08.2023).

3. Інструмент самостійної оцінки молодіжної політики. Рада Європи. 2019. URL: <https://rm.coe.int/self-assessment-tool-for-youth-policy-ukrainian/168098b16a> (дата звернення: 30.08.2023).
4. Тілікіна Н., Пеша І. Моніторинг та оцінка в соціальній і молодіжній сферах на національному та регіональному рівнях (анотаційні матеріали НДР). НДЦ «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка». 2022. URL: <https://dismp.gov.ua/monitoring-ta-ocinka-v-socialnij-i-molodizhnih-sferah-na-nacionalnomu-ta-regionalnomu-rivnyah/> (дата звернення: 30.08.2023).
5. Реформування молодіжної політики відповідно до сучасних запитів молоді та держави. Щорічна доповідь Президентові України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2012–2021 років) / [редкол. : Попатенко М.М., гол. ред. колег.; Бондар Т.В. та ін.]. Київ : ТОВ «Ройлайд», 2021. 100 с.
6. Молодіжна робота: запитання та відповіді. Навчально-методичний посібник для фахівців, які працюють з молоддю. Київ : ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2020. 84 с.
7. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. Редакція від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 30.08.2023).
8. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року: Указ Президента України від 12.03.2021 № 94/2021. Редакція від 12.03.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#n13> (дата звернення: 30.08.2023).
9. Про затвердження Порядку реалізації програм, проектів та проведення заходів державної політики у молодіжній сфері та сфері національно-патріотичного виховання: Наказ Міністерства молоді та спорту

- України від 03.03.2016. № 808. Редакція від 22.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-16#Text> (дата звернення: 30.08.2023).
10. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 № 579. Редакція від 08.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF> (дата звернення: 30.08.2023).
 11. Типовий перелік бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у молодіжній сфері: Наказ Міністерства молоді та спорту України від 24.11.2016 № 4408. Редакція від 24.11.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1609-16#Text> (дата звернення: 30.08.2023).
 12. Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 № 1014. Редакція від 10.09.2022. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kp171014> (дата звернення: 30.08.2023).
 13. Стандарти молодіжних центрів, розроблені у межах програми «Мріємо та діємо». IREX, ГО «Молодіжна платформа». 2023. URL: <https://mriemotadiemorazom.org/resources> (дата звернення: 30.08.2023).
 14. Про затвердження Національного знаку якості та критеріїв якості для молодіжних центрів: Наказ Міністерства молоді та спорту України від 03.08.2017 № 3284. Редакція від 24.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1061-17#Text> (дата звернення: 30.08.2023).
 15. Про затвердження професійного стандарту «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)»: Наказ Міністерства молоді та спорту

- України від 22.03.2023 № 1564. Редакція від 22.03.2023. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/88866/> (дата звернення: 30.08.2023).
16. Каталог кращих практик молодіжної роботи. 2020. URL: <https://youth-worker.org.ua/library/katalog-2020/> (дата звернення: 30.08.2023).
17. Софій О. Роль молоді в молодіжній політиці України. Аналітична записка. URL: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2021/01/Rol-molodi-v-molodizhniy-polititsi-Ukrayini.pdf> (дата звернення: 30.08.2023).
18. Академічний тлумачний словник (1970-1980). Онлайн-версія «Словника української мови» в 11 томах. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 30.08.2023).
19. ДСТУ ISO 9000. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2015, IDT). [Чинний від 2015-31-12]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 44 с.

References

1. Vplyv viyny na molod' v Ukrayini. [The impact of war on youth in Ukraine]. «Analitychnyy tsentr Cedoss», doslidnyts'ka ahentsiya Info Sapiens. 2023. Retrieved from: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/28.04_vplyv_viyny_na_molod_v_ukrayini.pdf (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]
2. Dani derzhavnoyi statystyky shchodo kil'kisnykh pokaznykiv stanovyshchatey ta molodi v Ukrayini. [State statistics data on quantitative indicators of the situation of children and youth in Ukraine]. Hromads'ka orhanizatsiya «Instytut molodi». 2022. Retrieved from: <https://inmol.org/chyselnist-ditej-ta-molodi-v-ukraini/> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]
3. Instrument samostiynoyi otsinky molodizhnoyi polityky. Rada Yevropy [Tool for self-assessment of youth policy. Council of Europe]. 2019. Retrieved from: <https://rm.coe.int/self-assessment-tool-for-youth-policy-ukrainian/168098b16a> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]

4. Tilikina N., Pyesha I. Monitorynh ta otsinka v sotsial'niy i molodizhniy sferakh na natsional'nomu ta rehional'nomu rivnyakh (anotatsiyni materialy NDR). [Monitoring and evaluation in social and youth spheres at the national and regional levels (annotated materials of the NDR). NDC «Institute of family and youth policy named after Oleksandr Yaremenko»]. NDTS «Instytut simeynoyi ta molodizhnoyi polityky imeni Oleksandra Yaremenka». 2022. Retrieved from: <https://dismp.gov.ua/monitoring-ta-ocinka-v-socialnij-i-molodizhnih-sferah-na-nacionalnomu-ta-regionalnomu-rivnyah/> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]
5. Reformuvannya molodizhnoyi polityky vidpovidno do suchasnykh zapytiv molodi ta derzhavy. Shchorichna dopovid' Prezydentovi Ukrayiny, Verkhovniy Radi Ukrayiny ta Kabinetu Ministriv Ukrayiny pro stanovyshe molodi v Ukrayini (za pidsumkamy 2012–2021 rokiv) [Reforming youth policy in accordance with the modern demands of youth and the state. Annual report to the President of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine on the situation of youth in Ukraine (according to the results of 2012–2021)] / [redkol. : Popatenko M.M., hol. red. koleh.; Bondar T.V. ta in.]. Kyiv : TOV «Roylayd», 2021. 100 s. (date of access: 30.08.2023)
6. Molodizhna robota: zapytannya ta vidpovidi. Navchal'no-metodychnyy posibnyk dlya fakhivtsiv, yaki pratsyuyut' z moloddyu [Youth work: questions and answers. Educational and methodological manual for specialists who work with young people]. Kyiv : DU «Derzhavnyy instytut simeynoyi ta molodizhnoyi polityky», 2020. 84 s.
7. Pro osnovni zasady molodizhnoyi polityky: Zakon Ukrayiny [On the main principles of youth policy: Law of Ukraine] vid 27.04.2021 № 1414-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]

8. Pro Natsional'nu molodizhnu stratehiyu do 2030 roku. [Ukaz Prezydenta Ukrayiny About the National Youth Strategy until 2030]. Decree of the President of Ukraine dated March 12, 2021 No. 94/2021. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#n13> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennya Poryadku realizatsiyi prohram, proektiv ta provedennya zakhodiv derzhavnoyi polityky u molodizhniy sferi ta sferi natsional'no-patriotychnoho vykhovannya: Nakaz Ministerstva molodi ta sportu Ukrayiny. [On the approval of the Procedure for implementing programs, projects and conducting state policy events in the field of youth and national-patriotic education. Order of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine] vid 03.03.2016. № 808. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-16#Text> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]
10. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi tsil'ovoyi sotsial'noyi prohramy «Molod' Ukrayiny» na 2021-2025 roky ta vnesennya zmin do deyakykh aktiv Kabinetu Ministriv Ukrayiny: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny [On approval of the State targeted social program "Youth of Ukraine" for 2021-2025 and amendments to some acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 02.06.2021 № 579. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]
11. Typovyy perelik byudzhethnykh prohram ta rezul'tatyvnykh pokaznykiv yikh vykonannya dlya mistsevykh byudzhativ u molodizhniy sferi. Nakaz Ministerstva molodi ta sportu Ukrayiny [A typical schedule of budget programs and effective indicators of their implementation for local budgets in the youth sector. Order of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine] vid 24.11.2016 № 4408. Retrieved from:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1609-16#Text> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]
12. Pro zatverdzhennya typovykh polozhen' pro molodizhnyy tsentr ta pro ekspertnu radu pry molodizhnomu tsentri. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny [On the approval of standard regulations on the youth center and on the expert council at the youth center. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 20.12.2017 № 1014. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/kp171014> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]
 13. Standarty molodizhnykh tsentriv, rozrobleni u mezhakh prohramy «Mriyemo ta diyemo» [Standards of youth centers developed within the framework of the "Dream and Act" program]. IREX, Hromads'ka orhanizatsiya «Molodizhna platforma». 2023. Retrieved from: <https://mriemotadiemorazom.org/resources> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]
 14. Pro zatverdzhennya Natsional'noho znaku yakosti ta kryteriyiv yakosti dlya molodizhnykh tsentriv. Nakaz Ministerstva molodi ta sportu Ukrayiny [On the approval of the National Quality Mark and quality criteria for youth centers. Order of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine] vid 03.08.2017 № 3284. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1061-17#Text> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]
 15. Pro zatverdzhennya profesiynoho standartu «Fakhivets' z pytan' molodi (molodizhnyy pratsivnyk)». Nakaz Ministerstva molodi ta sportu Ukrayiny [About the approval of the professional standard "Youth specialist (youth worker)". Order of the Ministry of Youth Sports] vid 22.03.2023 № 1564. Retrieved from: <https://osvita.ua/legislation/other/88866/> (date of access: 30.08.2023) [in Ukrainian]

16. Kataloh krashchykh praktyk molodizhnoyi roboty [Catalog of best practices of youth work]. 2020. Retrieved from: <https://youth-worker.org.ua/library/katalog-2020/> [in Ukrainian]
17. Sofiy O. Rol' molodi v molodizhniy politytsi Ukrayiny. Analitychna zapyska [The role of youth in the youth policy of Ukraine. Analytical note]. Retrieved from: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2021/01/Rol-molodi-v-molodizhniy-polititsi-Ukrayini.pdf> [in Ukrainian]
18. Akademichnyy tлумachnyy slovnyk (1970-1980). Onlayn-versiya «Slovnyka ukrayins'koyi movy» v 11 tomakh. [Academic explanatory dictionary (1970-1980). Online version of the "Dictionary of the Ukrainian language" in 11 volumes]. Retrieved from: <http://sum.in.ua/> [in Ukrainian]
19. DSTU ISO 9000. Systemy upravlinnya yakistyu. Osnovni polozhennya ta slovnyk terminiv (ISO 9000:2015, IDT). [Chynnyy vid 2015-31-12]. Vydannya ofitsiyne DSTU ISO 9000. [Quality management systems. Basic provisions and glossary of terms (ISO 9000:2015, IDT). The publication is official]. Kyiv : DP «UkrNDNTS», 2016. 44 s.